

aantal Nederlandse auteurs, onder wie A. den Doollaard, dr. M. van Blankenstein en de Amerikaans-Nederlandse auteur Hendrik Willem van Loon.

Op gelijke wijze werden alle openbare leezalen en bibliotheken uitgeweid. Het bestuur van de Centrale Vereniging voor Openbare Leezalen en Bibliotheken riep een eigen 'leescommissie' in het leven, gaf de op deze materie betrekking hebbende instructies plus bijbehorende titellijsten regelmatig door en controleerde of men er zich aan hield. Een groot aantal boeken mocht nog wel voor studiedoeleinden uitgeleend worden. In totaal waren in december '40 de boeken van een tweehonderd auteurs geheel uit de circulatie genomen. Daarbij waren tal van reportages en studies over de historie van de jaren '30. Onder de boeken die alleen voor studiedoeleinden uitgeleend mochten worden, bevonden zich o.m. alle werken over Freuds psychoanalyse en over Einsteins relativiteitstheorie. 'Moet Diepenhorst: *Het socialisme*, waarin de schrijver tegenover het Marxisme een afwijzend standpunt inneemt, op zij worden gezet?' – zo vroeg de directrice van een der Groninger leezalen aan het bestuur van de Centrale Vereniging –

'Dit kan toch eigenlijk de bedoeling van de bezettende overheid niet zijn, omdat mede hun standpunt afwijzend is tegenover het Marxisme. Voorts weet ik niet, hoe te handelen met Eykman: *Wij bouwen verder*. De verdere uitgave van deze brochure is verboden, naar ik meen, niet de verkoop. Onze lezers willen dit geschriftje graag lezen en ik heb een exemplaar. Kan ik deze brochure uitlenen?'¹

De bewaard gebleven Duitse stukken maken slechts melding van één bibliotheek waar principieel geweigerd werd, de boekenzuivering uit te voeren: die van de katholieke universiteit te Nijmegen waar de bibliothecaris, dr. K. Smits, in november aan de controlerende Duitsers meedeelde, de zuivering '*nicht mit seiner Ehre in Einklang bringen zu können*.'² Smits werd twee weken in Arnhem opgesloten; nadien werden de kaartjes van de betrokken boeken uit de catalogus gelicht en de boeken zelf veilig opgeborgen.

Naast dit alles voerde de *Sicherheitspolizei und SD* ook een grote zuivering bij de bron uit, nl. bij de uitgeverijen. Tal van boeken werden daartoe door Nederlandse beoordelaars gelezen; voor hun arbeid kregen zij per dag tien gulden betaald. In '40 en '41 werd de druk c.q. de verzending van ca. 140 boeken door de *Sicherheitspolizei und SD* verboden. In totaal werden, vermoedelijk tot eind '41, ca. 300 000 exemplaren van boeken in beslag genomen en vernietigd. Het kon alles niet verhinderen dat verboden boeken door verscheidene uitgeverijen in de handel gebracht werden en dat men

¹ Brief, 19 okt. 1940, van de directrice van de Prot.-Chr. Leeszal te Groningen aan het bestuur van de Centr. Ver. voor Openb. Leezalen en Bibliotheken (Doc II-149, a-2). ² 'Meldungen aus den Niederlanden', 22 (26 nov. 1940), p. 17.